

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду од 25. септембра 2017. године одређена је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **мр Љиљане Матић** под насловом **„Карактеристике и јуриспруденција Сталног арбитражног суда у светлости међународног јавног права“**, у саставу: др Миленко Крећа, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду у пензији, др Бранко Ракић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду и др Марко Јовановић, доцент Правног факултета Универзитета у Београду.

Пошто је пажљиво прегледала докторску дисертацију, Комисија има задовољство да Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Основни подаци о кандидату

Мр Љиљана Матић је рођена 5. октобра 1963. године у Шапцу. Основну и средњу школу завршила је у Београду. На Правном факултету Универзитета у Београду дипломирала је 1992. године и магистрирала.2008. године.

Професионалну каријеру започела је у Привредном суду у Београду као приправник-волонтер, где је радила од фебруара 1993. до марта 1995. године. Након успешног полагања правосудног испита у истом суду је радила као стручни сарадник од марта 1995. до априла 2002. године, кад је по позиву председника Вишег трговинског суда преузета да ради као саветник у Одељењу судске праксе тог суда. Од 2002. до 2006. године била је судски саветник Вишег трговинског суда у Одељењу судске праксе и Одељењу привредних спорова, у

ком је радила на изради Билтена судске праксе Вишег трговинског суда. Од 2006. године је судија Трговинског суда у Београду. Од марта 2014. године поступа као стечајни судија. У периоду од 2014. до 2018. године била је председник Стечајног одељења привредног суда у Београду, од фебруара 2018. године у оквиру рада Судске управе, руководилац је Инфо службе за алтернативно решавање спорова.

Објављивала бројне стручне чланке из шире области привредног права, посебно из стечајног права у Судском гласнику Трговинског суда у Београду, у часопису Стечајни инструктор, учествовала у припреми материјала за стручна саветовања судија привредних судова и стручна саветовања стечајних управника. Држала је едукације судијама, стручним сарадницима и стечајним управницима о примени медијације у стечајном поступку. У сарадњи са огранком Светске банке, учествује у пројекту имплементације медијације у стечајном поступку.

Била је учесник више стручних семинара, а за потребе израде докторске дисертације обавила је самостални истраживачки рад на Правном факултету у Салцбургу, Аустрија.

Објавила је следеће радове:

1. „Заштита мора“, *Правни живот* бр. 9-1998, Удружење правника у привреди Србије, стр. 439-447.
2. „Медијација као начин решавања спорова, са посебним освртом на стечајни поступак“ *Право и привреда* бр. 1-3/2015, Удружење правника у привреди Србије, стр. 58-69.

б) Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација мр Љиљане Матић **„Карактеристике и јуриспруденција Сталног арбитражног суда у светлости међународног јавног права“**, одобрена је 27. априла 2015. године, а за ментора је одређен проф. др Миленко Крећа. Кандидаткиња је предала текст који обухвата четири поглавља, укључујући уводна и закључна разматрања и има 252 странице прореда 1,5, фонт *Times New Roman* и 664 фусноте, без резимеа, садржаја, литературе, биографије и изјава. Дисертација је израђена на основу проучавања

грађе која обухвата стране и домаће стручне радове, значајан број домаћих и страних прописа и докумената, публикација међународних институција, као и ограниченог броја страних судских одлука.

II Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације је комплексан јер обухвата истраживање више области, а то су настанак, основна обележја и специфичности Сталног арбитражног суда као институције, као и значај донетих одлука од стране формираних арбитража под окриљем Суда. Поље истраживања рада је веома широко, обухвата анализу више правила по којима се воде арбитражни поступци и проучавање значаја вођених свих врста спорова из различитих области међународног права. Основни циљ дисертације је идентификација и утврђивање позитивноправне садржине норми које су обухваћене предметом истраживања. Докторска дисертација обухвата и настоји да објасни значај донетих и доношења савремених, конкретних, нових правних аката неопходних за рад одређене институције, односно, Сталног арбитражног суда, у смислу његове ефикасности и смисла постојања у међународно-правном систему, тако што их анализира и приближава домаћој стручној и широј јавности, будући да о најновијима није детаљније писано, а од суштинског су значаја за примену у конкретним предметима пред Судом као институцијом. Ужи предмет и циљ истраживања фокусирани су на улогу и значај Суда у међународном правосудном систему, као и питање утицаја праксе ове институције на остваривање правне сигурности и предвидљивости покренутих поступака у којим се примењују међународне норме.

Установљен је још 1899. године Хашком конвенцијом о мирном решавању спорова, са главним циљем његовог оснивања, да решава спорове међу државама. На почетку рада, спорови су били јавне природе и водили су се само између држава. Стални арбитражни суд као институција, од оснивања до данашњих дана, је имао различите периоде у погледу броја предмета који су решавани. Након оснивања, решен је значајан низ предмета, веома важних у односу на историјски период када су такви спорови настајали и решавани, проналазећи конкретна, за странке праведна решења за покренуте спорове.

Тиме је оправдано његово оснивање, а што је имало пресудну улогу у погледу заступања становишта поборника арбитраже, да Суд треба да остане у систему међународног решавања спорова мирним путем. Зато је дошло до оправданог основа да се улога и значај Суда у односу на период оснивања потпуно промени, односно да се приступи налажењу решења да се олакша приступ Суду свим заинтересованим странкама. То је био разлог да се од краја осамдесетих година прошлог века, након многих претходних сагледавања практичних питања и проблема која су настајала и наметала се у пракси Суда, приступило изради различитих факултативних правила, односно, приступило се налажењу начина да се активност Суда још више повећа у смислу олакшања свим заинтересованим лицима вођења арбитражних спорова пред Судом као институцијом. Значајан допринос је дала Генерална скупштина Уједињених нација када је 1989. године прокламовала „декаду међународног права“. Од 1992. године, почело је усвајање нових факултативних правила поступка, која се примењују пред Судом, која су олакшала вођење поступака међу странкама које нису субјекти међународног права, а усвојени су и нови модели арбитражних клаузула. Након усвајања различитих факултативних правила, дошло је до покретања многих нових врста арбитражних спорова пред Сталним арбитражним судом као институцијом. Наравно да се ту није стало у изналажењу адекватних правила процедуре за вођење спорова пред Судом. Тако су 2012. године усвојена Арбитражна правила Сталног арбитражног суда, што је потпуно олакшало рад формираних арбитража, јер, наведена правила уопште не праве разлику између субјеката међународног права и осталих лица која се појављују пред Судом као институцијом, и то као тужиоци или као тужени.

Основна питања која су била предмет истраживања су питања везана за установљење Суда, поступке који се покрећу и окончавају пред њим, меродавна правна правила која се примењују пред Судом као институцијом, значај донетих одлука. Поље истраживања рада формираних арбитража је веома широко, јер, обухвата све врсте спорова из различитих области међународног права.

III Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Комплексност предмета истраживања условила је формулисање неколико хипотеза:

1. да је арбитражно решавање спорова као начин мирног решавања спорова све заступљеније у међународној заједници,
2. да је потребно и неопходно брзо решавати настале спорне ситуације, јер постоји опасност, да због евентуалног дуготрајног решавања спорова, посебно спорова између држава, који би могли имати далекосежне последице по међународну заједницу или спорова међу компанијама, где би могла да се доведе у питање стабилност на међународном тржишту, као и друге, практичне последице које могу бити произведене у таквим ситуацијама,
3. да странке у поступцима покренутим пред Судом могу да буду сва лица, физичка, правна, међународне организације, државе,
4. да је заступљен диспозитивни карактер меродавних правних правила која су одабрана за конкретан спор,
5. да се у раду формираних арбитража под окриљем Суда примењују правила која се непрекидно развијају и правни институти који се осавремењују развојем међународне заједнице у целини,
6. да се у споровима који се воде пред Сталним арбитражним судом, применом важећих међународних норми и принципа за њихово решавање, доприноси даљем развоју међународног права уопште, као и самом развоју осталих међународних арбитража,
7. да постоји допринос праксе Суда као институције у развоју међународне арбитраже као и самом развоју међународног права,
8. да рад Сталног арбитражног суда утиче и на нашу земљу као чланицу међународне заједнице,
9. да је постојање и надлежност Сталног арбитражног суда је од непроцењивог значаја за даљи развој међународног права.

Приликом израде предложене докторске дисертације коришћен је већи број различитих метода научног истраживања, и то: историјскоправни,

функционални, структурални, позитивноправни, мултидисциплинарни и логичке методе.

IV Кратак опис садржаја дисертације

Након Увода у коме је приказан историјски развој арбитраже са освртом на предмет истраживања, постављена су хипотетичка питања, на која треба да се, након проучавања рада Суда као институције, дају одговори, уз процену очекиваних резултата и њиховог значаја у теоријском и практичном смислу. После Увода, следе појединачни делови дисертације у оквиру посебних глава.

Прва глава дисертације се бави арбитражом као начином решавања спорова. У најкраћем су дати појмови о арбитражи, функције, описане су карактеристике арбитраже. Затим су набројани правни извори који регулишу начине решавања спорова арбитражом, њихова подела, хијерархија извора, као и како се врши избор меродавног права. Следећи сегмент се бави међународним арбитражним правосуђем, односно циљем међународне арбитраже, у оквиру кога је дат осврт на период када су донете Хашке Конвенције из 1899. године и 1907. године, као и на период арбитражног правосуђа након доношења Хашких конвенција. Посебан сегмент у оквиру ове главе су врсте арбитража које су заступљене у међународном праву, а подела је извршена у зависности од особености појединих критеријума који су били одлучујући при одабиру. Наведене су и кратко описане следеће арбитраже: арбитраже у зависности од карактера странака које учествују у спору, арбитража између држава и Иранско-америчка арбитража, а следе их, пригодна - *ad hoc* и стална - институционална арбитража, инокосне и колегијалне арбитраже, факултативне и обавезне арбитраже, као и арбитража и посебна арбитража у праву мора.

Друга глава је посвећена Сталном арбитражном суду и посебно се бави: оснивањем, развојем, општим карактеристикама, седиштем, надлежношћу, изворима права која се примењују пред Судом као институцијом, организацијом Суда.

Трећа глава је посвећена поступку пред Судом као институцијом. Приказана су правила поступка по правилима Хашке Конвенције из 1907. године, по правилима UNCITRAL-а, а која су касније била основ за доношење

Правилника Суда 2012. године. Такође, приказана су и правила Кратког арбитражног поступка прописаних Хашком Конвенцијом из 1907. године. Због изузетног значаја права мора, приказана су и правила арбитражног поступка по Конвенцији о праву мора. У оквиру правила поступка, посебно су приказани и коментарисани правни институти као што су: покретање поступка, арбитражни споразум, конституисање арбитраже, вођење поступка, арбитражна одлука, правна средства против арбитражне одлуке, трошкови арбитражног поступка.

У четвртој глави је приказана јуриспруденција Суда. У посебним подељцима су приказани најважнији сегменти спорова који су вођени у периоду након оснивања Суда, у периоду последњих тридесетак година, као и спорови који се односе на право мора. Посебан одељак у оквиру ове главе је посвећен сумирању запажања уочених током проучавања арбитражне праксе настале пред Судом као институцијом, на основу којих су дати одговори, на претходно постављена питања у уводу овог рада.

Закључна разматрања са приказом незаменљивог значаја, који може имати практичну примену, али и који може послужити као путоказ за праћење и даља истраживања поступања формираних арбитража под окриљем Судом, садржана су у последњем делу рада. Дат је кратак сумарни приказ резултата истраживања на основу којих се изводи закључак да су постављене хипотезе биле утемељене.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње мр Љиљане Матић **„Карактеристике и јуриспруденција Сталног арбитражног суда у светлости међународног јавног права“**, представља резултат озбиљног и дугог истраживачког поступка о питању чији теоријски и практичан значај није праћен одговарајућим бројем и квалитетом научних радова у нашој теорији међународног права. Као таква несумњиви је допринос арбитражном решавању спорова.

Стални арбитражни суд у свом изворном облику тела које за циљ има решавање спорова између држава решавања спорова од стране изабраних судија

на бази поштовања права (члан 37. Хашке Конвенције о мирном решавању спорова) је први судски орган у еминентној политичкој заједници каква је била међународна заједница.

Од 90-тих година прошлог века у оквиру „декаде међународног права“ донето је неколико факултативних правила која су проширила надлежност Сталног арбитражног суда и на недржавне ентитете учинивши га тако парничним судом са најширом надлежношћу *ratione personae* у данашњој међународној заједници.

Допринос кандидаткиње се нарочито испољава у анализи правила поступка и јуриспруденција Суда. Такав приступ је разумљив имајући у виду ова два сегмента у раду Сталног арбитражног суда.

У одређивању природе тела установљеног ради решавања спорова између држава у смислу да ли је реч о судском, политичком или административном телу од одлучујућег значаја је природа процедуре.

Анализа правила процедуре захтевала је завидно правничко знање не само због инхерентне сложености арбитражног поступка, већ и због чињенице да, с обзиром на широку надлежност Сталног арбитражног суда, та правила подразумевају више аката - Хашку Конвенцију из 1907. године, правила UNCITRAL-а, Правилника Суда од 2012. године те правила установљена Конвенцијом о праву мора од 1982. године.

Јуриспруденција Сталног арбитражног суда која је у снажној експанзији од реформе Статута Суда деведесетих година прошлог века, је изазован и захтеван подухват.

У међународном праву судске одлуке су извор права. Иако, формално, помоћни извор судске одлуке у пракси имају значајно већу снагу. Такво стање ствари ваља приписати двома чињеницама:

i) неодређеност обичајних правила, па се, због тога, одлуке Суда о постојању и значењу обичајног правила узимају ауторитативни доказ у каснијим случајевима, и

ii) наглашеној потреби за конзистентном јуриспруденцијом што у пракси доводи до квази-легислативних обележја одлука Суда.

Кандидаткиња је зналачки и са осећањем мере тумачила релевантне одлуке Суда, ослањајући се на важеће принципе тумачења међународно-правних аката.

VI Закључак

На основу свега наведеног, Комисија има посебно задовољство и част да констатује да докторска дисертација кандидаткиње мр Љиљане Матић на тему: „**Стални арбитражни суд у светлости међународног јавног права**“, представља самостално и оригинално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану. Комисија је, стога, слободна да предложи Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену предметне докторске дисертације и одреди комисију за њену јавну одбрану.

Београд, 16. мај 2019. године

Др Миленко Крећа, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду
у пензији

Др Бранко Ракић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

Др Марко Јовановић, доцент
Правног факултета Универзитета у Београду